

Отримано: 2 квітня 2023 р.

Прорецензовано: 2 травня 2023 р.

Прийнято до друку: 5 травня 2023 р.

e-mail: iryna.b.morozova@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1905-7563>

e-mail: annamkrt31032000@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-8028-2815>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-78-83

Морозова І. Б., Мкртчян А. А. Містер Шерлок Холмс чи Шерлок? (порівняльний аналіз граматичних особливостей мовленнєвих партій Ш. Холмса у повісті А. К. Дойла та телесеріалі). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 78–83.

УДК: 801.561.3:81'1'23

Морозова Ірина Борисівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри граматики англійської мови,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Мкртчян Анна Ашотівна,
магістр Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

МІСТЕР ШЕРЛОК ХОЛМС ЧИ ШЕРЛОК? (ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ГРАМАТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЄВИХ ПАРТІЙ Ш.ХОЛМСА У ПОВІСТІ А. К. ДОЙЛА ТА ТЕЛЕСЕРІАЛІ)

Проведене дослідження присвячене аналізу мовленнєвих портретів Шерлока Холмса, представлених в оповіданні Артура Конан Дойла та в британському телесеріалі «Шерлок» ВВС (2010). Розвідка торкається основних граматичних особливостей мовлення Шерлока та розкриває зміни, яких зазнав образ літературного героя на рівні його мовлення. У роботі зроблено висновок про підвищену частотність простих речень у мовленнєвому портреті Шерлока з серіалу на рівні структури речення, що пояснюється необхідністю спростити його мову для глядачів, яким так буде легше її сприймати. Тим самим мотивуємо і скорочення лінійної довжини висловлювань Шерлока у новій медіі. Хоча декларативні речення все ще становлять переважуючий комунікативний тип речень у мовленні Шерлока, він вдвічі частіше вживає інтеррогативні речення, ніж «старий» Містер Шерлок Холмс А. К. Дойла, при чому риторичні запитання він стави навіть частіше, ніж спеціальні. Шерлок з телесеріалу ВВС більш емоційний та використовує окличні речення та імперативи, які часто наповнені дієсловами руху, як-от *go* та *get* або просить співрозмовника «замовкнути». Попри використання терміну «соціопат» щодо себе, Шерлок ініціює спілкування частіше в телесеріалі, ніж у книзі, використовуючи прямі звертання. Зміни в мовленнєвих портретах Шерлока Холмса в телесеріалі у порівнянні з книгою автори пояснюють як типом медіі, в якій він функціонує, так і діахронічними змінами в мові, що призводять до меншої формальності мовлення і нових традицій діалогу.

Ключові слова: літературний персонаж, мовленнєвий портрет, структура речення, комунікативний тип речення, дієслово, серіал, оповідання, діалог.

Iryna Morozova,
Doctor of Philological Sciences (Grand PhD), Full Professor,
Full Professor, Chair of English Grammar,
Odessa Mechnikov National University
Anna Mkrtchyan,
MA, Odessa Mechnikov National University

MISTER SHERLOCK HOLMES OR SHERLOCK? (A COMPARATIVE ANALYSIS OF GRAMMATICAL FEATURES OF SH. HOLMES'S SPEECH PARTIES IN A.C. DOYLE'S STORY AND THE TV SHOW)

The carried-out investigation is dedicated to the analysis of Sherlock Holmes' speech portraits as represented in the story by Arthur Conan Doyle and in the British TV show "Sherlock" from BBC (2010). The investigation touches upon the basic grammatical peculiarities of Sherlock's speech and uncovers the changes that the literary character's image has undergone on the level of its speech. Thus, the paper results in the conclusion about the peaking frequency of simple sentences in the TV show Sherlock's speech on the level of sentence structure, accounted for by the necessity to simplify his speech for the viewers to grasp it easier. For the same reason, the new medium calls for shorter lineal length of Sherlock's utterances. Though declaratives still make up the predominant communicative sentence type in Sherlock's speech, he is twice as frequent with his interrogatives as Doyle's old Mister Sherlock Holmes, and uses rhetorical questions even more often than special ones. Sherlock from BBC is more emotional, using exclamatory sentences and imperatives, which are often packed with verbs of motion, like *go* and *get*, or ask his interlocutors to "shut up". Despite using the term "sociopath" about himself, Sherlock initiates communication more often in the TV show than in the book, using direct addresses. The changes in Sherlock Holmes' speech portraits the authors attribute both to the type of medium the literary character functions in and to the diachronical changes bringing about more informal conversations and new dialogue traditions.

Keywords: literary character, speech portrait, communicative sentence type, grammatical peculiarities, sentence structure, verb, dialogue, story, TV show.

Виконане у рамках сучасної тенденції мовознавства, в центрі уваги якого знаходиться мовна особистість у різних її проявах, представлено дослідження зосереджено на порівнянні мовленнєвих портретів Шерлока Холмса у повісті Артура Конан Дойла та в однойменному телевізійному серіалі ВВС 2010 року «Sherlock».

Актуальність нашої роботи впливає з загального інтересу сучасного мовознавства до мовної та мовленнєвої особистості в лінгвістичній парадигмі та пояснюється гносеологічною необхідністю визначення головних лінгвальних

характеристик мовлення культового британського детектива Шерлока Холмса в оригінальному романі Артура Конан Дойла та його екранної адаптації.

Концептуально, дослідження засноване на традиційному розумінні персонажу в художній літературі та літературній семантиці Морозовою І.Б. (Морозова 2018; Morozova, Pozharytska 2021); Пожарицькою О.О. (Пожарицька 2012); Хочменом Б. (Hochman 2005); Ріммон-Кенан III. (Rimmon-Kenan 2002); Мід Дж. (Mead 1999) та ін., поняттях мовного та мовленнєвого портрета, які запропонував Ю. Караулов, і виконано згідно з класичними принципами синтаксичного аналізу.

Метою даної статті є компаративний комунікативно-синтаксичний аналіз мовленнєвих портретів Шерлока Холмса у телесеріалі ВВС та повісті Артура Конан Дойла. **Завдання** роботи логічно випливають з її мети: розглянути поняття «мовного» та «мовленнєвого» портретів в лінгвістиці; виокремити основні структурні та комунікативні типи речень в англійській мові; проаналізувати комунікативні та структурно-синтаксичні типи речень, що вживає Шерлок Холмс в аналізованих творах; провести компаративний аналіз мовленнєвих портретів Шерлока Холмса у телесеріалі та повісті.

Отже, *об'єктом* дослідження є персонажне мовлення головного героя повісті «A Study in Scarlet» та втілення цього ж героя в епізоді телевізійного серіалу, що на ній базується, «A Study in Pink».

Предметом – комунікативно-синтаксичні особливості мовлення Шерлока Холмса у даних творах.

Фактичним матеріалом для нашого дослідження служать репліки головного героя Шерлока Холмса у повісті «A Study in Scarlet» (Doyle 2007) та епізоду телевізійного серіалу «A Study in Pink» (Sherlock 2010). Кількість речень для аналізу складає 1400 одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з персонажних діалогів оповідання та епізоду (600 речень із повісті; 800 речень із телесеріалу).

Дослідження покладається суттєво на застосування таких загальнонаукових та лінгвістичних *методів* і підходів як якісний і кількісний аналіз, елементи діахронічного дослідження, поверхневого структурного аналізу, описовий метод.

Автором найвідомішої теорії про мовну особистість є Ю.М. Караулов. Він розглядає її як суму особливостей ідіолекта та ідіостіля людини, а мовний портрет – лише як якість мовної особистості в певний момент часу, що характеризується рядом лінгвістичних і екстралінгвістичних особливостей (цит. по Пожарицька 2012).

На думку більшості дослідників (серед них Аріскіна О., Дрянгіна А., Пожарицька О. (Пожарицька 2012)), «мовленнєва особистість» це конкретна людина зі своєю специфікою комунікації, в той час, коли «мовна особистість» є узагальненим поняттям для певного типу комунікантів.

За Г. Г. Матвеевою, мовленнєвий портрет це «набір мовних уподобань мовця в конкретних обставинах для актуалізації певних намірів і стратегій впливу на слухача» (Матвеева 1993).

Існують наступні складники мовленнєвого портрету:

1) особливості набору мовних одиниць (головним чином, лексикосемантичних одиниць та граматичного наповнення конструкцій), тобто лексикон і тезаурус, де відбиватимуться як загальний рівень лексичного запасу мовця, так і мовленнєві одиниці і обороти, що він використовує найчастіше;

2) синтаксичний портрет, що складається з найбільш типових для комуніканта синтаксичних конструкцій і характеристик;

3) тенденції в особливостях мовленнєвої поведінки, тобто ті цілі і інтенції, які дана особистість найчастіше переслідує в комунікації.

Інструментами для дослідження мовленнєвого портрету головного героя твору А.К. Дойла та телесеріалу ВВС у нашій роботі виступають структурно-комунікативні типи речень, що використовує Шерлок Холмс.

У своїй роботі ми, разом із іншими дослідниками (Морозова І.Б., Пожарицька О.О., Р. Гунтер, Дж. Аллerton та ін.), ґрунтуємося на загально прийнятій класифікації речень на прості, складні та ускладнені. При цьому, структурна складність речення визначається кількістю предикативних центрів у ньому (Morozova & Pozharytska 2021). Так, під простим реченням ми розуміємо таке, що має у своїх межах первинну структуру предикації (якщо така є в наявності); під складним – полі-предикативну структуру; а під ускладненим – речення, де, окрім однієї первинної структури предикації, маніфестується прихована вторинна структура предикації (одна чи більше), об'єктивована у ланцюзі однорідних членів, у граматичному інфінітивному, герундіальному або партиципальному комплексі, чи поширеному звертанні (типу «Dear respected ladies and gentlemen») (Морозова 2018).

Комунікативні типи речень традиційно поділяються на:

- Розповідні/декларативні речення (declarative sentences) – такі, що висловлюють певну думку;
- Питальні речення/інтеррогативні (interrogative sentences) – такі, що ставлять запитання;
- Спонукальні/імперативні речення (imperative sentences) – речення, що спонукають до дій.

Окремо виокремлюємо окличні речення (exclamatory sentences) та неокличні речення (non-exclamatory sentences)

Під час аналізу персонажного мовлення головного героя *повісті* Артура Конан Дойла, ми встановили, що у своєму мовленні Шерлок Холмс вживає переважно прості за структурою речення – 47,7 %. Складні речення він використовує у 35,8 %, а ускладнені – у 16,5 % випадків (див. рис. 1).

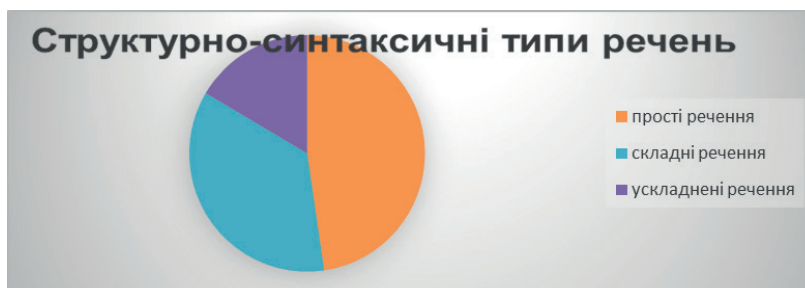

Рис. 1. Вживання Шерлоком Холмсом різних структурно-синтаксичних типів речень в оповіданні А.К. Дойла «A Study in Scarlet»

Приклади до рис.1 з твору А.К. Дойла «A Study in Scarlet» (Doyle 2007):**I. Прості речення:**

1. *My view of the case is the correct one.* – Це речення просте, адже в ньому один підмет, один присудок.
2. *I will give you a proof of my knowledge.* – Це речення просте, адже в ньому також один підмето-присудковий нексус.

II. Складні речення:

1. *"You see," he explained, "I consider that a man's brain originally is like a little empty attic, and you have to stock it with such furniture as you choose.* – Це речення складне, адже в ньому декілька підмето-присудкових ядер.
2. *"You have asked me if I know the name of the assassin – I do".* – Це речення складне, адже в ньому декілька первинних структур предикації.

III. Ускладнені речення:

1. *As to poor Lestrade's discovery, it was simply a blind intended to put the police upon a wrong track, by suggesting Socialism and secret societies.* – Це речення ускладнене, адже в ньому присутній ланцюжок однорідних додатків. Окрім них, тут є два партиципальних звroти.
2. *After leaving the house, he discovered his loss and hurried back, but found the police already in possession, owing to his own folly in leaving the candle burning.* – Це речення ускладнене, адже в ньому присутній як синтаксичний комплекс, так і однорідні присудки.

Таку частотність використання різних структурно-синтаксичних конструкцій ми пов'язуємо з тим, що «книжковий» Шерлок Холмс, з одного боку, тяжіє до лаконічних, простих висловлювань, зрозумілих Доктору Ватсону, детективам Скотланд-Ярду та його клієнтам, а з іншого, має розвинуте аналітичне мислення, про що свідчить доволі висока популярність у його мовленні вторинних структур предикації та ускладнених речень. Складні речення використовуються під час пояснень суті справ.

Під час аналізу мовлення головного героя в *епізоді телесеріалу «A Study in Pink»*, що базується на розглянутій повісті Артура Конан Дойла, ми встановили абсолютне домінування простих за структурою речень – 78,4 %. Складні речення Шерлок Холмс використовує у 14,1 %, а ускладнені – лише у 7,5 % випадків (див.рис. 2).

Рис. 2. Вживання Шерлоком Холмсом з телесеріалу BBC різних структурно-синтаксичних типів речень

Приклади до рис.2 з телесеріалу BBC (Sherlock 2010):**I. Прості:**

1. *I'm a consulting detective. Only one in the world. I invented the job.* – Ці речення прості, адже в них один підмет, один присудок.
1. *I didn't think about her daughter. She scratched her name on the floor with her fingernails. She was dying.* – Це також ланцюжок простих речень, в межах кожного лише одне підмето-присудкове ядро.

II. Складні:

1. *I know you're an Army doctor and you've been invalided home from Afghanistan.* – Це речення складне, адже в ньому три підмето-присудкових ядра, що поєднуються в межах кловів як безсполучниково, так і сурядним сполучником and.
2. *If somebody had just found that phone, they'd ignore a text like that, but the murderer... would panic.* – Це речення складне, адже в ньому також три підмето-присудкових нексуси.

III. Ускладнені:

1. *And I can read your military career in your face and your leg, and your brother's drinking habits in your mobile phone.* – Це речення ускладнене, адже в ньому присутній ланцюжок однорідних обставин місця.
2. *Serial killers, always hard. You have to wait for them to make a mistake.* – Підкреслене речення ускладнене, адже в ньому присутній синтаксичний комплекс з інфінітивом.

Таким чином, в результаті проведеного аналізу, бачимо, що Шерлок Холмс у серіалі найбільш активно використовує прості речення, що свідчить про простоту та доступність його мовлення та певну нетерплячість телегероя. У порівнянні з оригінальним Шерлоком Холмсом Артура Конан Дойла, новий герой не так часто вживає складні та ускладнені речення, адже його мовлення відповідає темпу та стилю життя сучасного Лондона. Шерлок BBC є фактично уособленням 21 століття, де телеглядач, на відміну від читача кінця 19 століття, потребує швидкого пояснення дій.

Наступним кроком у нашому дослідженні став аналіз мовлення Шерлока Холмса у повісті та телесеріалі за **комунікативними типами** вживаних речень.

Як показують результати нашого аналізу, в **оповіданні** Артура Конан Дойла Шерлок Холмс використовує розповідні речення у 79,3 % випадків; питальні речення у 12,6 % випадків, імперативні у 4,3 %, а окличні речення у 3,8 % випадків. (див. рис. 3)

Приклади до рис.3 з твору А.К. Дойла «A Study in Scarlet» (Doyle 2007):**I. Розповідні речення:**

1. *Now we have the Sherlock Holmes' test, and there will no longer be any difficulty.*

2. *Then, of course, this blood belongs to a second individual- presumably the murderer, if murder has been committed.*

Дані речення повідомляють інформацію і класифікуються нами як розповідні.

Рис. 3. Вживання Шерлоком Холмсом різних комунікативних типів речень в оповіданні А.К. Дойла «A Study in Scarlet»

II. Питальні речення:

1. *"Have you sent to Cleveland?"*
2. *Can you give me his name and address?"*

Обидва речення запитують інформацію та є питаннями.

III. Імперативні речення:

1. *"Give them here", said Holmes. "Now, Doctor, are those ordinary pills? "*
2. *Take a seat, and try one of these cigars.*

Речення у даній групі є наказами чи спонуканнями, а отже, імперативами.

IV. Окличні речення:

1. *It is impossible! And yet this wretched dog is none the worse. Ah, I have it! I have it!*
2. *Patience, my friend, patience!*

Підкреслені речення емоційно забарвлені та окличні.

Отримані результати аналізу частотності вживаних героєм оповідання різних комунікативних типів речень свідчать про його розміреність та виваженість. Зауважимо, що Містер Шерлок Холмс показує себе в мовленні послідовним та чітким у своїх неекспресивних висловлюваннях. Загалом «книжковий» Містер Шерлок Холмс є доволі спокійною людиною, адже використовує лише 3,8% окличних речень.

Порівняємо ці дані з такими по телесеріалу.

Під час аналізу мовлення Шерлока з ВВС за даним критерієм, ми встановили наступне. «Серіальний» Шерлок Холмс переважно вживає розповідні речення – 67,5 %. Питальні речення він використовує у 20,5% випадків. Також у його мовленні присутні окличні речення – 6,5 % та імперативні – 5,5 % (див.рис. 4).

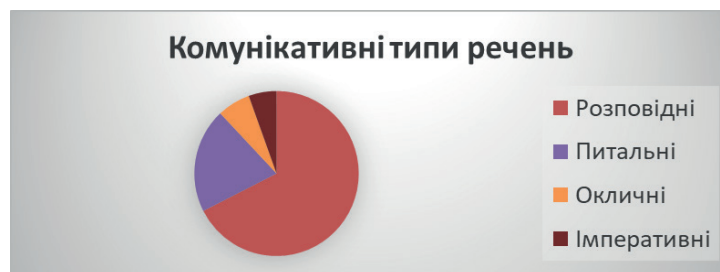

Рис. 4. Вживання Шерлоком Холмсом у серіалі ВВС різних комунікативних типів речень

Приклади до рис. 4 з телесеріалу ВВС (Sherlock 2010):

I. Розповідні:

1. *The name's Sherlock Holmes, and the address is 221 B Baker Street. Afternoon*
2. *Maybe you liked his wife or don't like his drinking. Shot in the dark. Good one, though.*

Дані речення повідомляють інформацію і класифікуються нами як розповідні.

II. Питальні:

1. *Found your website. The Science of Deduction – What did you think?*
2. *Did he offer you money to spy on me? – Yes.*

Обидва речення запитують інформацію та є питаннями.

III. Імперативні:

1. *Shut up, everybody.*
2. *Say that again.*

Дані речення є наказами.

IV. Окличні речення:

1. *Brilliant! Yes! Four serial suicides and now a note. Oh, it's Christmas.*
2. *Why? – Appreciation! Applause! At long last the spotlight.*

Підкреслені речення є емоційними та окличними.

Таким чином, хоча найпопулярнішим типом речень є розповідін (67,5%), кількість питальних речень є доволі великою (20,5%), як і кількість окличних реплік (6,5%). Дані риси показують «серіального» Шерлока як емоційну людину,

комунікативного лідера, спрямованого на взаємодію з аудиторією (попри його тезу про власну соціопатичність: «*I'm not a psychopath, Anderson. I'm a high-functioning sociopath. Do your research.*»), адже він любить ставити питання та сам керувати розмовою.

Окремо ми проаналізували кількість вживання Шерлоком Холмсом **звертань** у творі Артура Конан Дойля та у телесеріалі. Так, за нашими підрахунками, у серіалі Шерлок майже використовує звертання на третину випадків частіше (3,4% у телесеріалі проти 2,5% і повісті), що також свідчить про бажання Шерлока Бенедикта Камбербетча встановити більший контакт з оточуючими.

Літературні герої проживають у вікторіанській Англії, однак детектив Містер Шерлок Холмс та Доктор Джон Ватсон називають один одного за прізвищем, фамільярно опускаючи традиційні титули типу «містер» та «доктор» у бесіді між собою, наче школярі. Така особливість їх спілкування вказує на доброзичливі приятельські стосунки героїв. У серіалі Холмс та Ватсон взагалі називають один одного по іменам, а їхні звертання та манери ще більш фамільярні:

«*Ah, Mr Holmes. – Sherlock, please.*»

«*John, have a cup of tea, make yourself at home.*»

Лінійно середня довжина речення Шерлока Холмса у **творі** Артура Конан Дойля складає 9-12 слів.

1. *I' generally² have³ chemicals⁴ about⁵, and⁶ occasionally⁷ do⁸ experiments⁹*

2. *I' then² remarked³ that⁴ you⁵ came⁶ from⁷ Afghanistan⁸, and⁹ you¹⁰ were¹¹ astonished¹².*»

У **телесеріалі** даний герой є менш красномовним, і лінійно середня довжина речення Шерлока складає 8-9 слів. Також, на відміну від себе «у книжці», дуже частим явищем у його мовленні на екрані є вираження думок односкладними або непоширеними реченнями лише з 3-4 слів.

1. *There's¹ been² a fourth³. And¹ there's² something³ different⁴ this⁵ time⁶.*

2. *Got anything? – Not¹ much².*

Такі мовленнєві риси пов'язані, на нашу думку, перш за все, з іншим типом медіа. У телесеріалі, де події змінюють одна іншу набагато швидше, і темп оповіді прискорюється, мовлення героя стає лаконічнішим.

Використання таких коротких реплік, поряд з іншим, свідчить також про агресивність та іронічність нового героя, чого не можна сказати про «книжкового» Шерлока Холмса. Шерлок Бенедикта Камбербатча відкрито знущується з Лестрейда та Андерсона, але робить це з класичним англійським тонким гумором. У цьому йому допомагають «колочі» короткі висловлювання:

«*It's not obvious to me. – God, what is it like in your funny little brains? It must be so boring.*»

Таким чином, з проведеного нами дослідження можна зробити **висновок**, що книжковий, і «серіальний» герой Шерлок Холмс доволі відрізняються у своїх мовленнєвих портретах. Розглянемо результати аналізу головних рис мовленнєвих портретів двох утілень даного героя та спробуємо пояснити причини змін у них.

Попри той факт, що обидва Шерлоки мають тенденцію висловлюватись простими за синтаксичною структурою реченнями (47,7% та 78,4 % відповідно), кількість ускладнених та складних речень, вжита ними, є суттєво різною та у даному разі ці структурні типи речень виступають диференційними характеристиками.

«Серіальний» Шерлок у користується простими за синтаксичною структурою реченнями півтора рази частіше за героя книги – 78,4 %, і одним з пояснень даного факту бачимо вже сам тип медіа, у якому функціонує Шерлок. Серіал зумовлює використання героєм саме коротких та простих конструкцій, які змінюють одна одну доволі швидко через лімітований час серії, і саме структурна простота робить висловлювання Шерлока більш зрозумілими глядачеві. У його комунікативному внеску також присутньо набагато більше односкладних та непоширених конструкцій, що роблять його мовлення швидшим і різким за розлогого вікторіанського джентльмена з книг. Серед іншого, такі ланцюжки з коротких та простих речень розкривають невгомну натуру сучасного Шерлока. Цікаво, що «книжковий» Містер Шерлок Холмс найчастіше висловлюється короткими реченнями, коли розповідає про самого себе.

Таке широке використання у мовленні Шерлока у серіалі простих речень взагалі та односкладних та непоширених конструкцій зокрема викликано, серед іншого, і більшою неформальністю міжособистісного спілкування у героїв ХХІ століття через загальні діакронічні зміни у мовному етикеті та особливостях діалогічного мовлення.

У свою чергу, більшість складних речень Шерлока Холмса, за нашими спостереженнями, використовуються як в серіалі, так і в оповіданні переважно під час розв'язання задачі та пояснення ходу дій вбивці. Складні речення складають 14,1% лише мовленнєвого внеску сучасного Шерлока (на відміну від 35,8 % (в оповіданні)). Цей відсоток у більш, ніж в два рази менший за частотність такого типу речень в оповіданні, оскільки частіше за все сучасний герой обирає висловитись декількома простими реченнями, ніж одним складним, що, як було зазначено вище, прискорює сприйняття інформації у серіалі, де, на відміну від книги, глядач не завжди може відмотати стрічку назад, аби ще раз послухати та краще зрозуміти тези детектива. Таким спрощенням пояснюємо і меншу частотність ускладнених речень у телевізійній версії.

Розповідні речення є найчастіше використаними у мовленні реченні Шерлока Холмса (79,3% в оповіданні та 67,5 % в телесеріалі), адже головний герой більш пояснює Ватсонові та іншим хід власних думок та дії злочинця.

Питальні за комунікативним типом речення Шерлок Холмс використовує у 12,6% в оповіданні та 20,5 % в телесеріалі випадків, що показує більшу жвавість натури головного героя у серіалі та його бажання до комунікативної взаємодії та лідерства. Загалом доволі висока частотність питальних речень пов'язана з необхідністю їхнього використання у розслідуванні. Підкреслимо, що питальні речення як у книзі, так і у серіалі майже завжди прості за синтаксичною структурою, оскільки Шерлок Холмс завжди намагається ставити дуже чіткі і зрозумілі респондентові питання, які потребують короткої та чіткої відповіді. Цікаво, що, за нашими підрахунками, «серіальний» Холмс здебільшого використовує риторичні, аніж спеціальні чи загальні запитання. Риторичні питання Шерлока часто функціонують для знування з Ватсона та Скотленд-Ярду та показують здивування героя від недотепності його оточення.

Оскільки даний літературний герой не є емоціональним та говірливим, кількість окличних речень, відповідно, маленька – 6,5% у телесеріалі та 3,8 % в оповіданні. При цьому, кількість окличних речень телевізійного героя є на порядок вище, що демонструє підвищену емоційність саме теле-Шерлока, що значно менше притаманно «книжковому» спокійному джентльмену Шерлоку Холмсу.

Імперативні речення присутні в обох медіях у діалогах з Ватсоном та підозрюваними – 4,3% в оповіданні та 5,5% в телевізійному епізоді, адже Шерлок не надто часто примушує людей до дій, віддаючи перевагу невербальному впливу та непрямій взаємодії. Зауважимо, що, на відміну від Містера Шерлока Холмса А. К. Дойла, Шерлок від BBC часто використовує імперативи з наміром встановити свій власний авторитет, чим пояснюється зафіксована нами тенденція до дієслів як «go», «get», «shut up» саме в імперативах. Дані дієслова мають підвищену частотність у мовленні серіального Шерлока Холмса. Такою комунікацією Шерлок у телесеріалі привертає до себе увагу та займає домінуючу позицію у бесіді, змушуючи своїх співрозмовників дослухатися до нього.

Отже, можемо зробити наступні **узагальнення** про мовленнєвий портрет Шерлока Холмса у медіі телесеріалу та діахроїчні зміни у його образі. Новий Шерлок у серіалі є вербально агресивнішим та ексцентричнішим. Його гумор з тонкого англійського перетворюється часто на нетолерантні знущання. Сам новий Шерлок називає себе «високоактивним соціопатом» та фактично протиставляє себе іншим, апелюючи до того, що він перевершує оточення за своїм інтелектом, розумом та геніальністю, проте, судячи з комунікативного типу речень, які він вживає, Шерлок сам тягнеться до спілкування, привертаючи увагу до себе навіть більш частими звертаннями до співрозмовників.

Ретельний синтаксичний аналіз дозволив зробити висновок про (р)еволюційні зміни в мовленнєвому портреті відомого детектива.

Головну відмінність між мовленнєвим портретом Шерлока з телесеріалу та «класичного» Містера Шерлока Холмса з оповідання зумовлюємо перенесенням дії з XIX в XXI століття та зміною медіі – Шерлок Холмс залишив сторінки книги та перейшов на телекрани, що безпосередньо вплинуло як на сам характер персонажу, так і на характеристики його мовлення.

Можна сказати, що Містер Шерлок Холмс є уособленням епохи класичного детективу. Цей герой прославив відому техніку дедукції та пропагував критичне мислення й увагу до деталей, завдяки чому і став уособленням справжнього англійського детектива-джентльмена.

Шерлок Холмс, зіграний Бенедиктом Камбербетча, є відображенням свого часу. XXI століття стирає етикетні норми поведінки старої Англії через зовсім інший плин часу, що «компресується» та потребує нових героїв. Велику роль у зміні мовленнєвого портрету Шерлока Холмса відіграє і формат телесеріалу, у якому об'єктивується художній образ. Шерлок є не лише прагматиком, в ньому на рівні мовлення не залишилися тих манер та культури поведінки – він став жорстоким та іноді нестерпним, проте сам не може без соціуму, про що свідчить його висока кількість питальних та імперативних речень та звертань. Разом з цим, він залишив за собою свій гострий розум та здібність до дедуктивного мислення.

Перспективи проведеного дослідження вбачаємо в компаративному аналізі структурно-комунікативного рівню мовленнєвих портретів друга Шерлока Холмса доктора Ватсона в оповіданні А. К. Дойла та у телесеріалі BBC.

Література:

1. Матвеева Г. Г. *Скрытые грамматические значения и идентификация социального лица («портрета») говорящего*: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Х., 1993. 32 с.
2. Морозова І. Б. Покладемо квіти на могилу Елджернона: гештальт-маркери синтаксичного профайлінгу особистості. *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.* Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018. № 8. С. 214–221.
3. Пожарицька О. О. Авторський концепт позитивності в художньому творі: філологічна інтерпретація. *Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса: «Астропринт», 2012. № 18. С. 53–58.
4. Труба Г. М. Поняття взаємодії у функціональній граматиці (на прикладі взаємодії категорії становості і аспектуальності). *Одеська лінгвістична школа: інтеграція підходів. Колективна монографія*. Одеса: Поліпринт, 2015. С. 84 – 89.
5. Hochman B. *Character in Literature*. Cornell University Press, 2005. 204 p.
6. Mead G. Representation of fictional character. *Style*. Fall, 1999. Vol. 24. № 3. P. 440.
7. Morozova I. B., Pozharytska O. O. Literary Characters and their Verbal Mimicry through the Prism of Gestalt Analysis. *Arab World English Journal (AWEJ)*. Volume 12. Number 2. June 2021. Pp. 457–468. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no2.31>
8. Morozova I. B., Pozharytska O. O. Characters' Pilgrimage from the Canon to Fanfiction: A Gestalt Approach. *The IAFOR Journal of Literature and Librarianship*. Volume 10. Issue 1. 2021. Published July 28, 2021. Pp. 78-96. DOI <https://doi.org/10.22492/ijl.10.1.05>
9. Rimmon-Kenan Sh. *Narrative Fiction*. London and NY: Contemporary Poetics, 2002. 181 p.
10. Doyle A. C. *A Study in Scarlet*. Random House Publishing Group, 2007. 160 p.
11. *Sherlock*. BBC, 2010. A Study in Pink. [TV show]

References:

1. Hochman, B. (2005). *Character in Literature*. Cornell University Press.
2. Matveeva, G. G. (1993). *Sкрытые грамматические значения и идентификация социального лица («портрета») говорящего* [Hidden grammar meanings and identification of the speaker's social person ("portrait")]. Avtoref. dis....d-ra filol. Nauk. Kh. [Kharkiv].
3. Mead, G. (1999). Representation of fictional character. *Style*, 24(3), 440.
4. Morozova, I. B. (2018). Poklademo kvity na mohilu Eldzherona: geshalt-markery syntaktychnoho profaylinhu osobystosti [Let's put flowers on Algernon's grave: gestalt markers of syntactic personality profiling]. *Aktualni pytannya inozemnoyi filolohiyi: nauk. zhurn.* Lutsk: Skhidnoeuropeyskyy natsionalnyy universytet imeni Lesi Ukrayinky, 8, 214-221.
5. Morozova, I. B., & Pozharytska, O. O. (2021). Characters' Pilgrimage from the Canon to Fanfiction: A Gestalt Approach. *The IAFOR Journal of Literature and Librarianship*, 10(1), 78-96. <https://doi.org/10.22492/ijl.10.1.05>
6. Morozova, I. B., & Pozharytska, O. O. (2021). Literary Characters and their Verbal Mimicry through the Prism of Gestalt Analysis. *Arab World English Journal*, 12(2), 457-468. <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol12no2.31>
7. Pozharytska, O. O. (2012). Avtorskyy kontsept pozytyvnosti v khudozhnomu tvori: filolohichna interpretatsiya [Author's concept of the positive in fiction: philological interpretation]. *Mova. Naukovo-teoretychnyyi chasopys z movoznavstva*. Odessa: "Astroprint", 18, 53-58.
8. Rimmon-Kenan, S. (2002). *Narrative Fiction*. London and NY: Contemporary Poetics, 181.
9. Truba, H. M. (2015). Poniattia vzayemodii u funktsionalniy gramatytsi (na prykladi vzayemodii katehorii stanovosti i aspektualnosti) [The concept of interaction in functional grammar (on the example of the categories of state and aspectuality)]. *Odeska lingvistychna shkola: intehratsiya pidkhodiv. Kolektyvna monohrafiya*. Odessa: Poliprint, 84-89.
10. Doyle, A. C. (2007). *A Study in Scarlet*. Random House Publishing Group, 160.
11. *Sherlock*. (2010). A Study in Pink. [TV series].